

Π5.2.4 Σύμβαση Ενιαίου Επιμορφωτικού Υλικού

MIS 5035543: «ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΣΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ»

Γνωστικό Πεδίο: Κοινωνικές Επιστήμες,

Γνωστικό Αντικείμενο: Ιστορία (Δημοτικό: Ε' Τάξη)

Ο Επόπτης/Η Επόπτρια

.....

Ονοματεπώνυμο – Υπογραφή

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΣΕΝΑΡΙΟΥ

Τίτλος: «Η αραβική επέκταση και η άμυνα των Βυζαντινών»

Ενότητα: Η ΜΕΣΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ: Η ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

Δημιουργός: Ελένη Καραγιάννη

Εκτιμώμενη διάρκεια: 2 ώρες

Βαθμίδα: Τάξη Ε΄

A. Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα (σύμφωνα με τα Π.Σ):

- Να επισημαίνουν τους παράγοντες που ευνόησαν την αραβική επέκταση.
- Να αποτιμούν τη σημασία που είχε για την Ευρώπη η ανάσχεση της αραβικής επέκτασης, από τους Βυζαντινούς.
- Να γνωρίζουν τη συνεισφορά της στρατιωτικής τεχνολογίας των Βυζαντινών (υγρόν πυρ) στις στρατιωτικές νίκες επί των Αράβων.
- Να γνωρίζουν βασικά επιτεύγματα του αραβικού πολιτισμού και να κατανοούν την πολιτιστική αλληλεπίδραση μεταξύ του αραβικού κόσμου, του Βυζαντίου και της Δυτικής Ευρώπης.

A1. Προτεινόμενες δραστηριότητες (σύμφωνα με τα Π.Σ)

- Εντοπίζουν στον χάρτη τα όρια του ισλαμικού κόσμου μετά την αραβική επέκταση και δημιουργούν χρονολόγιο με τα βασικά γεγονότα της επέκτασης των Αράβων.
- Μελετούν τους λόγους για τους οποίους οι ανατολικές επαρχίες του Βυζαντίου υποτάχθηκαν σε σύντομο χρονικό διάστημα στους Άραβες και συμπληρώνουν σχετικό σταυρόλεξο.
- Συσχετίζουν τις αμυντικές νίκες των Βυζαντινών κατά των Αράβων (678 και 718) με τη νίκη των Φράγκων στο Πουατιέ της Γαλλίας και σχολιάζουν τη σημασία τους για τον ευρωπαϊκό πολιτισμό.
- Παρατηρούν παράσταση από μικρογραφία βυζαντινού χειρόγραφου, όπου εικονίζεται η χρήση του «υγρού πυρός» σε ναυμαχία, και συγκεντρώνουν πληροφορίες για το μυστικό όπλο των Βυζαντινών.

-Παρατηρούν σε φωτογραφία το ισλαμικό Ιερό του Βράχου στην Ιερουσαλήμ (7ος αι.) και επισημαίνουν τα ίχνη της βυζαντινής επίδρασης.

-Συμπληρώνουν άσκηση ακροστιχίδας με τα βασικά επιτεύγματα του αραβικού πολιτισμού, στο χώρο των επιστημών, των γραμμάτων και των τεχνών.

A2. ΣΚΕΠΤΙΚΟ ΤΟΥ ΣΕΝΑΡΙΟΥ

Το συγκεκριμένο σενάριο έχει σκοπό να βοηθήσει τους μαθητές να κατανοήσουν τη φύση των βυζαντινοαραβικών σχέσεων, τον ρόλο και την αμοιβαία συμβολή των εν λόγω σχέσεων στην ιστορική εξέλιξη και τον πολιτισμό των δύο λαών και την επί πολλούς αιώνες αδιάσπαστη εσωτερική αλλά και εξωτερική τους ιστορία.

Σήμερα πλέον δεν υπάρχει αμφιβολία ότι μία από τις ιδιαίτερες αιτίες της στρατιωτικής επιτυχίας των Αράβων ήταν η δυσαρέσκεια των βυζαντινών πληθυσμών της Συρίας και της Αιγύπτου. Αν και το κύριο στοιχείο των μεταξύ τους σχέσεων ήταν η «εχθρότητα» και τα συμφέροντά τους φαίνονταν ασύμβατα, η πολιτική επικοινωνία με τους Άραβες στην Ανατολή και τη Δύση είχε μεγάλη σημασία για το Βυζάντιο. Οι αραβικές κατακτήσεις του 7^{ου}, 8^{ου} και 9^{ου} αιώνα οδήγησαν σε σημαντική αλλαγή στο βυζαντινό εμπόριο και τις ανταλλαγές. Τόσο οι οικονομικές όσο και οι πνευματικές σχέσεις ήταν πολύ σημαντικές. Σημείο σύνδεσης των δύο λαών αποτέλεσε ελληνιστική παιδεία. Οι αραβοβυζαντινοί πόλεμοι επηρέασαν τη φιλολογία και των δύο λαών. Εξ αιτίας της διαρκούς επικοινωνίας των δύο λαών πολλές αραβικές λέξεις εισήλθαν στην ελληνική και πολλές ελληνικές πέρασαν στην αραβική. Τέλος η πολιτιστική επίδραση και των δύο λαών αποτυπώθηκε στην ανάπτυξη της Ιταλικής Αναγέννησης¹.

Οι Άραβες² ήταν νομαδικά φύλα στην περιοχή της Σαουδικής Αραβίας. Τον 7ο αιώνα ο Μωάμεθ κήρυξε τον ισλαμισμό και η νέα θρησκεία γρήγορα διαδόθηκε με το λόγο και το σπαθί. Οι Άραβες επεκτάθηκαν στη Μεσόγειο και δημιούργησαν δυο μεγάλες δυναστείες, των Ομεϋαδών και των Αμπασιδών.

¹ A.A Vasiliev, 1986: 428-449

² Μέρος από τις πληροφορίες με ιστορικό περιεχόμενο προέρχονται από τις σημειώσεις του μαθήματος του κ. Σακκά, Ι. Ενότητα 3: Οι Άραβες Ιστορία της Μεσογείου: Μέσοι και Νεότεροι Χρόνοι, *Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών*, Πανεπιστήμιο Αιγαίου και βασίζονται στο Hourani, A. 1994, *Ιστορία των Αραβικών Λαών* (μετ. Β. Ματαράγκας). Αθήνα, Νέα Σύνορα-Λιβάνη.

Επί δυναστείας των Ομεϋαδών (Ουμαουίν, 661-750) οι Άραβες έφτασαν από την πρωτεύουσά τους Δαμασκό έως τη βορειο-δυτική Ινδία, τις νότιες ρωσικές στέπες και την Ιβηρική Χερσόνησο (Ανδαλουσία), ενώ προσπάθησαν χωρίς επιτυχία να καταλάβουν την Κωνσταντινούπολη (672-8 και 717-8) και να εισβάλουν στη δυτική Ευρώπη από την Ισπανία. Τον 8ο και 9ο αι. συχνές ήταν οι συγκρούσεις βυζαντινών και Αράβων για την κυριαρχία στη Μεσόγειο.

Η δυναστεία των Ομεϋαδών αποτέλεσε μια αραβική συγκεντρωτική μοναρχία με πρότυπο τη βυζαντινή, βασισμένη στις ηγετικές αραβικές φυλές, μια αριστοκρατία με πολλά προνόμια. Οι υπόλοιποι ανήκαν στους στους μουσουλμάνους μη αραβικής καταγωγής (Πέρσες, Αραμαίους, Αιγύπτιους, Βέρβερους) και τους μη μουσουλμάνους με τη σημείωση ότι η διάκριση Αράβων και μη Αράβων ήταν όχι τόσο εθνική όσο οικονομική και κοινωνική. Η διακυβέρνηση ήταν περισσότερο πολιτική και οικονομική – φυλετική - παρά θρησκευτική. Η διοίκηση του χαλίφη ασκούσαν από τον ίδιο και ένα συμβούλιο σεΐχηδων με διαβουλευσεις με εκπροσώπους των φυλών. Επί Αμπντ αλ-Μαλίκ (685-705) η αυτοκρατορία έγινε ισχυρή και εμπλουτίστηκε με μεγάλα δημόσια έργα. Επί Ουαλίντ (705-15) το βασίλειο απλώθηκε προς την Ινδία και τη βόρεια Αφρική ως την Ισπανία (711). Το 732 οι μουσουλμάνοι ηττήθηκαν από το στρατό του Κάρολου Μαρτέλου στο Πουατιέ της σημερινής Γαλλίας. Αυτή η ήττα οριοθέτησε και την περιοχή της ισλαμικής διείσδυσης στην Ευρώπη.

Ο πρώτος αραβοϊσλαμικός πολιτισμός αναπτύχθηκε βασισμένος στο συροβυζαντινό. Στη Δαμασκό άνθησαν οι θεολογικές αναζητήσεις ανάμεσα στους μουσουλμάνους και τους χριστιανούς (τότε αναδείχθηκε ο Ιωάννης ο Δαμασκηνός). Επίσης αναπτύχθηκε η αρχιτεκτονική των τεμενών (Θόλος του Βράχου, τέμενος της Μεδίνα, το περίφημο τέμενος της Δαμασκού) και η αρχιτεκτονική και η διακόσμηση με νατουραλιστικά θέματα των ιδιωτικών χώρων (παλατιών, σπιτιών). Η επικράτηση των Αμπασιδών επέφερε την εξάλειψη των μνημείων πολιτισμού των Ομευαδών, από τα οποία έχουν μείνει μόνο λίγα κυρίως θρησκευτικά μνημεία.

Οι Αμπασίδες (Αμπασίν, 750-1258) ήταν Χασιμίτες, δηλαδή θεωρούνταν οι ηγέτες του ισλάμ, επειδή προέρχονταν από μέλη του Οίκου του Προφήτη Μωάμεθ (ο ιδρυτής αλ-Μπας ήταν απόγονος ενός θείου του προφήτη). Η επικράτηση της δυναστείας οφειλόταν σε επανάσταση των μη Αράβων μουσουλμάνων, περσικής κυρίως καταγωγής κατά της αραβικής αριστοκρατίας των πόλεων (επανάσταση της ισότητας, κοινωνικής αλλά και εθνικής Άραβες-Πέρσες, ισότητα για όλους τους μουσουλμάνους).

Στη συνέχεια η ευγενική καταγωγή και το φυλετικό γόητρο έχασαν την αξία τους. Η ταυτότητα της νέας ηγετικής ελίτ και όλης της αυτοκρατορίας δεν ήταν ο αραβισμός αλλά η θρησκεία, το

ισλάμ. Το πρόσωπο του χαλίφη είναι πλέον ιερό (η σκιά του Αλλάχ στη γη) και συμβολίζει την ενότητα της θείας και της κρατικής θέλησης (ελέω Θεού μοναρχία ασιατικού τύπου). Ο χαλίφης είναι συγκεντρωτικός και θεωρείται όχι διάδοχος του Προφήτη αλλά εκπρόσωπος του Θεού στη γη (όπως ο αυτοκράτορας του Βυζαντίου). Όμως οι Άραβες διατήρησαν κάποια υπεροχή, αφού τα αραβικά ήταν η γλώσσα της θεολογίας και του νόμου. Πρωτεύουσα της νέας δυναστείας και όλων των μουσουλμάνων έγινε η Βαγδάτη (762). Ο χαλίφης μεταβλήθηκε σε απόλυτο μονάρχη διεκδικώντας θεϊκή προέλευση για την εξουσία του και περιβαλλόταν από μια πολύπλοκη και ιεραρχημένη αυλή στρατιωτικού κυρίως χαρακτήρα. Επικεφαλής του διοικητικού μηχανισμού και της εκτελεστικής εξουσίας ήταν ο βεζίρης. Στην περιφέρεια την εξουσία ασκούσαν οι εμίρηδες. Ο στρατός αρχικά αποτελούνταν κυρίως από μισθοφόρους περσικής καταγωγής.

Επί βασιλείας του Χαρούν αλ-Ρασίντ (786-809) η δυναστεία έφτασε στο απόγειο της ισχύος της. Ο ίδιος ο χαλίφης έγινε προστάτης των γραμμάτων και των τεχνών και στο χαλιφάτο άνθισε ένας πρωτόγνωρος πολιτισμός. Επρόκειτο για το χρυσό αιώνα του μουσουλμανικού κόσμου (εποχή της *rah islamica*). Το έργο του συνέχισε ο αριστοτελικός αλ-Μααμούν (813-33), ο οποίος χρησιμοποίησε τον τίτλο Ιμάμ. Ο επόμενος χαλίφης, αλ-Μουτάσιμ, οργάνωσε προσωπικό στρατό από Μαμελούκους (Τούρκους μισθοφόρους), εισάγοντας το κεντροασιατικό στοιχείο στη Μέση Ανατολή. Με τον χαλίφη αυτό αρχίζει η παρακμή του χαλιφάτου. Από το 940 και μετά ο χαλίφης είναι πρόσωπο με συμβολική ισχύ και η πραγματική εξουσία έχει περάσει σε τοπικούς ηγεμόνες, που ιδρύουν κληρονομικά εμιράτα.

Κατά την περίοδο που άνθισε ο πολιτισμός του χαλιφάτου διαδόθηκε η χρήση του χαρτιού και έτσι έγινε δυνατή η γρήγορη και φθηνή παραγωγή βιβλίων, που οδήγησε σε μια πνευματική και πολιτιστική ώθηση. Τότε εμφανίστηκε η συλλογή των παραμυθιών με τίτλο Χίλιες και Μία Νύχτες. Ένα μεγάλο μέρος της κληρονομιάς της αρχαίας Ελλάδας πρωτόγινε γνωστό στη Δύση μέσω της αραβικής γλώσσας από μεταφράσεις Σύριων ελληνομαθών στο πολύ-πολιτισμικό και κοσμικό περιβάλλον της Βαγδάτης (γραπτά του Αριστοτέλη, του Ευκλείδη, του Πτολεμαίου, του Γαληνού του Ιπποκράτη). Δημιουργήθηκε ο Οίκος της Σοφίας, ένα είδος αραβοϊσλαμικού πανεπιστημίου. Αναπτύχθηκαν η αλχημεία, η φαρμακευτική, η αστρονομία και η αστρολογία, εισήχθησαν οι έννοιες του ναδίρ και του ζενίθ. Η άλγεβρα, η γεωμετρία και η τριγωνομετρία ήταν κυρίως αραβική εξέλιξη των μαθηματικών. Εφευρέθηκε το σύμβολο του μηδέν.

Στο πολιτισμικό κλίμα του χαλιφάτου της Βαγδάτης ο νεότερος κόσμος χρωστάει τη γένεση της κοινωνικής ιστορίας και κοινωνιολογίας από το Τυνησιο Ιμπν Χαλντούν. Στη φιλοσοφία ο ορθολογισμός του Αριστοτέλη συνδυάστηκε με τις ιδέες του Κορανίου. Ο Ορθός Λόγος ήταν η αντανάκλαση του Απόλυτου Λόγου, που είναι ο Θεός. Ως μουσουλμάνοι φιλόσοφοι ξεχώρισαν

οι Γιακούμπ αλ-Κίντι και ιδιαίτερα ο Άμπου Νασρ αλ-Φαράμπι. Ο δεύτερος πίστευε ότι το ισλάμ ήταν η πιο έλλογη θρησκεία απ' όλες τις προηγούμενες, επειδή τονίζει τη σημασία του Νόμου. Το Ισλάμ μπορούσε να οδηγήσει την κοινωνία στην ιδανική πολιτεία μέσω της ελπίδας και του φόβου (ελπίδα για να θέλουν και φόβο για να υπακούουν). Ο Αλ-Φαράμπι έθεσε τη θρησκεία στην υπηρεσία της πολιτικής και έκανε τη θεολογία κλάδο της πολιτικής επιστήμης. Κατά τη διάρκεια της δυναστείας αναδείχθηκαν δύο από τους πιο σημαντικούς διανοητές του Μεσαίωνα: ο Αβικέννας (980-1037) στη Μεσοποταμία και ο Αβερρόης (1126-1198) στην Ισπανία. Ο Αβικέννας μελέτησε ιδιαίτερα τον Αριστοτέλη και έγραψε πλήθος βιβλίων, που καλύπτουν όλους σχεδόν τους τομείς της επιστήμης και της φιλοσοφίας. Ο Αβερρόης, που ήταν και αυτός πολυγραφότατος, δίδαξε, ανάμεσα στα άλλα, το άφθαρτο της ύλης (=αιωνιότητα του κόσμου) και την εξάρτηση της ψυχής από το σώμα (=θνητότητα της ψυχής). Το εμπόριο αναπτύχθηκε σε όλη την περιοχή της Ευρασίας. Μεγάλη άνθηση γνώρισαν η υφαντουργία (ενδύματα, χαλιά, υφάσματα επιπλώσεων, μμαξιλάρια) η αγγειοπλαστική, η μεταλλουργία, η σαπωνοποιία και η αρωματοποιία. Στον τραπεζικό κλάδο ασχολούνταν κυρίως χριστιανοί και Εβραίοι (η τοκογλυφία απαγορεύεται στο ισλάμ).

Το συγκεκριμένο σενάριο, εκτός από τους στόχους που συνδέονται με το επίσημο ΠΣ, επιδιώκει να καλλιεργήσει στους μαθητές και τις μαθήτριες: α. τις Δεξιότητες μάθησης του 21ου αιώνα (4cs), δηλαδή τη δημιουργικότητα, τη συνεργασία, την επικοινωνία και την κριτική σκέψη, β. την Παραγωγική μάθηση μέσω των τεχνών και της δημιουργικότητας, γ. Δεξιότητες της κοινωνικής ζωής και δ. Δεξιότητες της ψηφιακής ιθαγένειας.

Τα προηγούμενα προϋποθέτουν μεθόδους παιδαγωγικά κατάλληλες, οι οποίες ανταποκρίνονται στις σύγχρονες αντιλήψεις για τις συλλογικές διαδικασίες, οι οποίες είναι προτιμητέες διότι συμβάλλουν στην κοινωνικοποίηση των ατόμων, στην κοινωνική ένταξη των «διαφορετικών», στον εκδημοκρατισμό των ομάδων και εξασφαλίζουν ευνοϊκές συνθήκες μάθησης και ανάπτυξης. Παράλληλα οι εν λόγω πρακτικές θα πρέπει να συνάδουν με τις μεθοδολογικές πειθαρχίες που θέτει η διαπραγμάτευση της εφαρμογής των σύγχρονων προσεγγίσεων της διδασκαλίας της Ιστορίας σε σχολικό πλαίσιο.

A3. Σύνδεση με άλλα διδακτικά αντικείμενα: Γλώσσα, Γεωγραφία, Θρησκευτικά, Φυσικές Επιστήμες, Μαθηματικά, Εικαστικά.

B. Οργάνωση διδασκαλίας

Μέθοδος

Κατευθυνόμενος διάλογος, Ατομική εργασία, Βιωματική Μάθηση, Ομαδοσυνεργατική εργασία, συνεργατική διερεύνηση, εργασία στην ολομέλεια

Διδακτικά – Εποπτικά μέσα

διδακτικό βιβλίο, τετράδιο εργασιών, έντυπα φύλλα εργασίας, Η/Υ και βιντεοπροβολέας

Ψηφιακοί πόροι

<http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-lor-8521-8979>

<http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-lor-8521-8978>

<http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-aggregatedcontent-8526-8308>

<https://www.youtube.com/watch?v=BwASWkPA2G8>

<https://www.youtube.com/watch?v=7a4HPUK4cjk>

<https://www.youtube.com/watch?v=qQ-XiPLH9eY>

<https://www.youtube.com/watch?v=fMba3HiseTY>

Οργάνωση της τάξης

Η οργάνωση της τάξης μπορεί να ακολουθήσει τη συνηθισμένη ομαδοποίηση των μαθητών/τριών ή να πραγματοποιηθεί ευέλικτη ομαδοποίηση με βάση τις γνώσεις, τα ενδιαφέροντα και το ιδιαίτερο μαθησιακό προφίλ των παιδιών. Οι ομάδες αριθμούν μέχρι τέσσερα (4) μέλη τα οποία θα εργάζονται σύμφωνα με τις απαιτήσεις της ροής του μαθήματος ατομικά, εταιρικά ή ομαδικά.

Βασικές Έννοιες

Αραβική επέκταση/ανάσχεση, Αραβικός Πολιτισμός, υγρό πυρ, πολιτισμική αλληλεπίδραση, Βυζάντιο, Δυτική Ευρώπη

Προαπαιτούμενες γνώσεις

Η επέκταση των Αράβων τον 7^ο και 8^ο αιώνα σε ένα μεγάλο μέρος της Μεσογείου, που είχε σα συνέπεια τη μεταβολή της από βυζαντινή σε «αραβική λίμνη», έλκει τα αίτιά της από την εξάντληση των Βυζαντινών και των Περσών, λόγω των μακροχρόνιων, μεταξύ τους πολέμων.

Καθοριστικό ρόλο έπαιξε η αρχική, υποτιμητική για τους Άραβες, αντιμετώπιση από τους Βυζαντινούς, η οποία δεν απέδωσε στη συσπείρωσή τους τη σημασία που της αναλογούσε, θεωρώντας τη ως μια ακόμη θρησκευτική αίρεση.

Γ. Πορεία Διδασκαλίας – Φάσεις

1^η διδακτική ώρα

Αφόρμηση- Σύνδεση

Η κατάκτηση των στόχων των προηγούμενων μαθημάτων, τα οποία αναφέρονται στο γειτονικό περιβάλλον της βυζαντινής αυτοκρατορίας, η οποία θα διαπιστωθεί με τα εισαγωγικά ερωτήματα αναφορικά με τους Άραβες, που μπορούν να λειτουργήσουν και σαν προγνωστική αξιολόγηση, τίθενται ως προαπαιτούμενο για τη διεξαγωγή της διδασκαλίας.

Παρουσίαση – Πρώτη επεξεργασία

Η διδακτική ώρα αρχίζει με την παρουσίαση μέρους ή όλου από τα υλικά που προαναφέρονται κατ' επιλογή και κατά την κρίση των εκπαιδευτικών. Εναλλακτικά μπορεί ο/η κάθε εκπαιδευτικός να επεξεργαστεί δική της/του παρουσίαση λογισμικού ppt. Σε αυτή τη φάση θα πρέπει να γίνουν αντιληπτά από τους/τις μαθητές/τριες τα ακόλουθα: Η σχεδόν ανεμπόδιση κατάλυση της περσικής αυτοκρατορίας, η κατάκτηση εύφορων περιοχών της βυζαντινής αυτοκρατορίας και η εύκολη υποταγή της Αιγύπτου, της βόρειας Αφρικής και η διέλευση στην Ισπανία, με τη δυνατότητα ναυπήγησης, στις κατακτημένες υποδομές, πολεμικού στόλου, έδωσε στους Άραβες τη δυνατότητα να καταλάβουν βυζαντινά νησιά (Κύπρος, Ρόδος, Κρήτη) κομβικής σημασίας για το βυζαντινό εμπόριο να ανοίξουν το θαλάσσιο δρόμο για την Κωνσταντινούπολη, την καρδιά της βυζαντινής αυτοκρατορίας και να την απειλήσουν με αξιώσεις. Γίνεται αντιληπτή πλέον η σπουδαιότητα της σημασίας της αραβικής επέκτασης για το Βυζάντιο και της υπερίσχυσης, τελικά των Βυζαντινών και των Φράγκων .

Η διδασκαλία εστιάζει στην κατάκτηση από τους μαθητές, ενός βασικού περιεχομένου που θα τους επιτρέψει τη μελέτη, ανάλυση κα αξιολόγηση επιπλέον υλικού. Έμφαση θα δοθεί και στην καλλιέργεια δεξιοτήτων της κριτικής σκέψης, στην εκφορά κρίσεων, απόψεων και συμπερασμάτων και στις αλληλεπιδράσεις, τόσο μεταξύ των μαθητών της ομάδας, όσο και μεταξύ των μαθητών όλης της τάξης και με τον/την δάσκαλο/α.

Συμπλήρωση φύλλου εργασίας

Το φύλο εργασίας σε αυτή την φάση περιλαμβάνει δραστηριότητες που αναφέρονται σε επίπεδα μάθησης που αντιστοιχούν σε γνώση, κατανόηση και εφαρμογή του προηγούμενου περιεχομένου. Οι δραστηριότητες μπορούν να πραγματοποιηθούν ατομικά ή ομαδικά, σύμφωνα με την κρίση του εκπαιδευτικού και ολοκληρώνονται και παρουσιάζονται με τη λήξη της διδακτικής ώρας

2^η διδακτική ώρα

Σύνδεση

Στην αρχή της διδακτικής ώρας δίνεται από τον την εκπαιδευτικό, με τη μορφή σύντομης αφήγησης, σύνδεση με το περιεχόμενο της προηγούμενης διδακτικής ώρας. Σε αυτή τη φάση μπορεί να λειτουργήσει βοηθητικά η προβολή σχεδιαγράμματος του περιεχομένου του μαθήματος που υπάρχει ήδη διαθέσιμο ή θα έχει δημιουργήσει ο/η εκπαιδευτικός.

Επεξεργασία

Το μαθητικό δυναμικό χωρίζεται σε ομάδες. Δίνονται φύλλα εργασίας με πηγές για: α. το υγρό πυρ, β. Η Κρήτη στα χέρια των Σαρακηνών και γ. Η «άλλη πλευρά» των Αράβων από τη σελίδα: http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/2178/Istoria_E-Dimotikou_html-empl/index4.html σε τρεις διαφορετικές ομάδες στη βάση της τυχαιότητας. Σε άλλη ομάδα δίνεται η πηγή από τη διεύθυνση: http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/2698/Istoria_B-Lykeiou_html-empl/index5_4.html για τον Αραβικό πολιτισμό.

Με στοχευμένες ερωτήσεις διερεύνησης, διαφορετικές για κάθε πηγή που περιλαμβάνονται στα διαφορετικά φυλλάδια, καλούνται οι μαθητές και οι μαθήτριες να συνθέσουν κείμενο με συγκεκριμένο θέμα που αποτελεί απάντηση σε ανοιχτό ερώτημα, το οποίο θα παρουσιάσουν στην ολομέλεια της τάξης

Η συγκριτική θεώρηση κάποιων πηγών επιτρέπει την αξιοποίηση κυρίαρχων διαθεματικών εννοιών όπως είναι αυτές της ομοιότητας-διαφοράς, χώρου-χρόνου και της μεταβολής.

Ως τελικό προϊόν αυτής της διδακτικής ώρας θα δομηθεί εννοιολογικός χάρτης ο οποίος θα συγκεντρώνει τα επιμέρους στοιχεία της επεξεργασίας όλων των ομάδων.

Δ. Αξιολόγηση

Ο σκοπός του συγκεκριμένου μαθήματος ανάγεται στη χρονική παρουσίαση σημαντικών γεγονότων του παρελθόντος και στην αποτίμηση της σημασίας της αλληλεπίδρασης των πολιτισμών και της ανάσχεσης της αραβικής επέκτασης τόσο για το Βυζάντιο όσο και για ολόκληρο τον δυτικό κόσμο.

Η αξιολόγηση (προγνωστική, διαμορφωτική, διαγνωστική) θα πραγματοποιηθεί με βάση τα ατομικά ή ομαδικά μαθησιακά προϊόντα, γραπτά και προφορικά, το επίπεδο συμμετοχής και της εκφοράς του λόγου στις προφορικές δραστηριότητες.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ/ΕΠΕΚΤΑΣΕΙΣ

Εναλλακτικά το σενάριο μπορεί να αναπτυχθεί γύρω από τα σπουδαιότερα αραβικά αρχιτεκτονικά μνημεία στον ευρύτερο χώρο της Ευρώπης και να αναζητηθεί η ιστορική τους γραμμή ή να μελετηθούν επισταμένα οι επιδράσεις που δέχθηκαν οι Άραβες από τους Έλληνες και ποιες επιστήμες καλλιέργησαν;

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Hourani, A. (1994) *Ιστορία των Αραβικών Λαών* (μετ. Β. Ματαράγκας). Αθήνα, Νέα Σύνορα-Λιβάνη.

Σακκάς, Ι. Ενότητα 3: Οι Άραβες Ιστορία της Μεσογείου: Μέσοι και Νεότεροι Χρόνοι. *Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών*, Πανεπιστήμιο Αιγαίου.

Vasiliev, A.A (1986). *Το Βυζάντιο και το Ισλάμ. Βυζάντιο: Εισαγωγή στον Βυζαντινό Πολιτισμό* (Baynes, N.H & Moss, H. St. Επιμ.) Αθήνα: Παπαδήμα

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Φύλλο Εργασίας 1.

1. Παρακάτω εμφανίζονται σε πίνακα οι αραβικές κατακτήσεις σε διάφορες φάσεις:

ΑΡΑΒΙΚΕΣ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΙΣ

Α' ΦΑΣΗ (634 - 656)	Β' ΦΑΣΗ (656 - 732)	Γ' ΦΑΣΗ (732 - 863)
<p>► Εγγύς Ανατολή / Μ. Ασία</p> <p>επιτυχίες: Συρία, Παλαιστίνη, Μεσοποταμία, Αρμενία (ως 640), Αίγυπτος (κατάληψη Αλεξάνδρειας :646)</p>	<p>► εξάπλωση προς Βυζάντιο και Ευρώπη</p> <p>ήττες: 678: Κωνσταντινούπολη (Κων/νος Δ')</p> <p>717: Κωνσταντινούπολη (Λέων Γ')</p> <p>732: Πουατιέ (Κάρολος Μαρτέλος)</p>	<p>► μάκες αντεπιθέσεις στη Μ. Ασία</p> <p>838: καταστροφή Αμορίου (Θεόφιλος)</p>

Στον ακόλουθο χάρτη με το καφέ χρώμα φαίνονται οι κατακτήσεις τους από το 622μ.Χ-632μ.Χ, με το πορτοκαλί χρώμα φαίνονται οι περιοχές που κατέλαβαν από το 632μ.Χ-661μ.Χ και τέλος με κίτρινο εμφανίζονται οι κατακτήσεις από το 661μ.Χ-750μ.Χ).

Αφού μελετήσετε τα προηγούμενα προσπαθήστε να απαντήσετε στις ερωτήσεις:

Α. Ποιες οι συνέπειες των κατακτήσεων όλων αυτών των εδαφών για το Βυζάντιο;

Β. Ποια η σημασία των επιθέσεων εναντίον της Κων/πολης και της τελικής απόκρουσής τους από τους Βυζαντινούς;

Γ. Πού μεταφέρθηκε ο πόλεμος τον 9^ο αιώνα και πώς ανακόπηκε τελικά η πορεία τους;

Στη συνέχεια οι μαθητές και οι μαθήτριες μπορούν να συμπληρώσουν τα κουίζ που βρίσκονται (ενδεικτικά) στους ακόλουθους συνδέσμους:

<http://users.sch.gr/antafou/askhseis/istoria/Oibyzantinoikaioiaraves.htm>

<https://athea.gr/yliko/ise/D.19.g/index.html>.

Φύλλο Εργασίας 2.

Στοχευμένες ερωτήσεις επί των πηγών που δίνονται στους συνδέσμους http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/2178/Istoria_E-Dimotikou_html-empl/index4.html και http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/2698/Istoria_B-Lykeiou_html-empl/index5_4.html για την παραγωγή διακριτών κειμένων από τις ομάδες:

α. Το υγρό πυρ

- ι. Από τις πληροφορίες που παίρνουμε από τη συγκεκριμένη πηγή φαίνεται ότι το υγρό πυρ ήταν εύκολο στην κατασκευή του; Τα υλικά του ήταν γνωστά και συνηθισμένα εκείνη την εποχή;
- ii. Θεωρείτε ότι ο μηχανικός Καλλίνικος κατασκεύασε αυτό το όπλο ειδικά για την αναμέτρηση με τους Άραβες; Δικαιολογήστε την απάντησή σας.
- iii. Νομίζετε ότι οι Βυζαντινοί θα κυριαρχούσαν απέναντι στους Άραβες χωρίς την ύπαρξη αυτού του υλικού και γιατί;

β. Η Κρήτη στα χέρια των Σαρακηνών

- ι. Όπως φαίνεται από το κείμενο η Κρήτη κατακτήθηκε από τους Σαρακηνούς πειρατές μετά από ισχυρή αντίσταση των κατοίκων της τον 9^ο αιώνα. Τι δείχνει αυτό για το στόλο των Βυζαντινών και την πολεμική του ικανότητα;
- ii. Στην εικόνα φαίνεται η επιστροφή του Νικηφόρου Φωκά στην Κων/πολη. Περιγράψτε τη συγκεκριμένη συνήθεια της υποδοχής των θριαμβευτών και θυμηθείτε ανάλογα παραδείγματα από άλλα γεγονότα και χρονικές περιόδους της ελληνικής ιστορίας.
- iii. Στο κείμενο αναφέρεται ότι οι Σαρακηνοί κατέλαβαν την Κρήτη για να τη χρησιμοποιούν ως ορμητήριο. Ποια η σημασία αυτής της κίνησης των Σαρακηνών για τους ίδιους και τους Βυζαντινούς;

γ. Η «άλλη πλευρά» των Αράβων

- ι. Το κείμενο αυτό αναφέρεται στις σχέσεις των Βυζαντινών με τους Άραβες. Ποιο είναι το είδος των σχέσεων που περιγράφονται;
- ii. Αναφέρετε συγκεκριμένα όλες τις μορφές των σχέσεων που περιγράφονται κατά κατηγορίες
- iii. Αυτές οι επαφές που περιγράφονται αφορούν μόνο τις κατακτημένες βυζαντινές επαρχίες ή το σύνολο των δύο λαών; Δικαιολογήστε την απάντησή σας.

δ. Ο αραβικός πολιτισμός

- ι. Σύμφωνα με το κείμενο, ποιους τομείς της Τέχνης ανέπτυξαν οι Άραβες και από πού άντλησαν την επιρροή τους; Αναπτύξτε την άποψή σας.
- ιι. Τι υλικά χρησιμοποιούσαν για τις κατασκευές τους και από πού τα προμηθεύονταν;
- ιιι. Ποια ήταν η μεγαλύτερη συνεισφορά τους στον ελληνικό πολιτισμό και πώς ωφελήθηκαν από αυτόν;